

Η ΧΡΙΣΤΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΕΒΗΡΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓΙΟ ΜΑΞΙΜΟ ΤΟΝ ΟΜΟΛΟΓΗΤΗ

Γερομ. Λουκά Γρηγοριάτου

(ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ, τ. 794/2002, σελ. 495-504)

Ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς ἀντιμετωπίζοντας στὴν ἐποχὴ τοῦ τὴν αἵρεσι τοῦ Μονοθελητισμοῦ ἀσκεῖ ὀλοκληρωμένη θεολογικὴ κριτικὴ ἐπὶ τῆς Χριστολογίας τοῦ Σεβήρου. Τό μονοθελητικὸ δόγμα εἶναι «ὁμόφωνον καὶ ὁμόλογον» πρὸς τὰ δόγματα τοῦ Ἀπολιναρίου καὶ τοῦ Σεβήρου καὶ ἡ ἀποδοχὴ τοῦ συνιστᾶ ἔκπτωσι ἀπὸ τὴν Ὁρθοδοξία (PG 91, 173C)¹.

Ὅπως εἶναι γνωστὸ, σήμερα γίνεται προσπάθεια νὰ ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ σεβηριανὴ Χριστολογία εἶναι ὀρθόδοξη, ὅτι ἡ διαφοροποίησίς της ἀπὸ τὴν Χριστολογία τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἶναι μόνο φραστικὴ καὶ ὅτι δέν συνιστᾶ μία πραγματικὴ αἵρεσι. Ἡ κριτικὴ τοῦ ἁγίου Μαξίμου ὁμῶς ἀποδεικνύει τὸ ἀντίθετο. Παραθέτουμε τὰ βασικὰ σημεία:

α'. Ἡ Χριστολογία τοῦ Σεβήρου εἶναι προϊόν ἐσκοτισμένης διανοίας. Ὁ ἅγιος Μάξιμος προσφυῶς γράφει: «"Ω, ὦ, φεύγετε ἀπὸ Βορρᾶ εἰς Σιών ἀνασώζεσθε οἱ κατοικοῦντες θυγατέρα Βαβυλῶνος" (Ζαχ. 2, 10-11). Βορρᾶς γάρ ὡς ἀληθῶς Σευήρου διάνοια, τόπος γενομένη ζοφερός, καὶ τῆς τοῦ θείου φωτός ἐστερημένη διατριβῆς· θυγάτηρ δέ Βαβυλῶνος, ἡ κακῶς ἐκ τῆς προσγενομένης αὐτῷ χειρίστης ἕξεως γεννηθεῖσα συγκεχυμένη τῶν ψευδῶν διδασκαλία δογμάτων, ἣν κατοικοῦσιν οἱ τό φῶς ἀπεστραμμένοι τῆς γνώσεως καὶ πρὸς τὴν Σιών, λέγω τὴν Ἐκκλησίαν, ἀνασωθῆναι δι' ἐπιστροφῆς οὐκ ἐθέλοντες» (PG 91, 52A).

β'. Θεμελιώδης φιλοσοφικὴ παραδοχὴ τοῦ Σεβήρου εἶναι ὅτι ἐπὶ τῆς Οἰκονομίας ταυτίζονται ἡ φύσις καὶ ἡ ὑπόστασις. Ὁ ἅγιος Μάξιμος καταλογίζει στὸν Σεβήρο κακουργία γιὰ τὴν παραδοχὴ αὐτὴ (PG 91, 40B), ἐπειδὴ τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ὑποκρίνεται ὅτι πρεσβεύει ἔνωσι δύο φύσεων, ὅταν κατηγορεῖται γιὰ νεστοριανὴ ἔνωσι προσωπικῶν ὑποστάσεων, καὶ ἀντιθέτως ὅτι πρεσβεύει ἔνωσι δύο ὑποστάσεων, ὡς αὐτὸς κατηγορεῖται γιὰ ἔνωσι τῶν φύσεων σὲ μία σύνθετη φύσι (PG 91, 40-41).

Ἡ συγκεκριμένη φιλοσοφικὴ παραδοχὴ ἀποτελεῖ ἀυθαίρετη ἐπιλογὴ τοῦ Σεβήρου, ὅπως σημειώνει ὁ ἅγιος: «εἶπερ ἑαυτῷ διέγνω στοιχεῖν, καὶ οὕς αὐτός ἑαυτῷ διωρίσατο κανόνας φυλάττειν ἐσπούδακεν» (PG 91, 569A). Ἡ ἐπ' αὐτῆς αὐστηρὴ καὶ διεξοδικὴ κριτικὴ τοῦ ἁγίου Μαξίμου περιλαμβάνεται στὴν ἐπιστολὴ ΙΕ', Πρὸς Κοσμᾶν διάκονον (PG 91, 544-576), ὅπου ἀναπτύσσεται μέ ἐνάργεια ὅτι ἡ ταύτισις οὐσίας καὶ ὑποστάσεως δέν δικαιώνεται ἀπὸ τὴν παρὰ-

δοσι τῶν ἁγίων Πατέρων (PG 91, 545-549), ὅτι δέν ἀνταποκρίνεται στήν ὄντολογία τῆς φύσεως: «οὐδέν τῶν ὄντων ἑτέρῳ ταυτόν ἐστί κατ' οὐσίαν καί ὑπόστασιν» (PG 91, 549-553)², ὅτι δέν ἐκφράζει τήν ἀλήθεια τοῦ κατὰ Χριστόν μυστηρίου τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως (PG 91, 553-561) καί ὅτι δι' αὐτῆς ὁ Σεβήρος ἀποδεικνύεται νά φρονῇ τήν σύγχυσι τοῦ Ἀπολιναρίου καί τήν διαίρεσι τοῦ Νεστορίου (PG 91, 568-572). Ὁ ἅγιος Μάξιμος, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζεται γιά τήν θεολογική του ὀξυδέρκεια καί πληρότητα, ἐν προκειμένῳ δέν μνημονεύει "ἀλεξανδρινή" καί "ἀντιοχειανή" χριστολογική ὀρολογία, ἀλλά ἀναφέρεται σέ ἐνιαία παράδοσι τῶν διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς ὀρολογίας.

γ'. Ἡ προσφυγή τοῦ Σεβήρου στήν θύραθεν φιλοσοφία, κατὰ τήν ὁποία «οὐκ ἔστι φύσις ἀνυπόστατος», γιά νά ὑποστηρίξῃ ὅτι ἡ ἐν Χριστῷ ἀνθρωπότης ἔχει ὑποστατικό χαρακτήρα, δίδει ἀφορμή στόν ἅγιο Μάξιμο νά ἀναπτύξῃ λογική ἐπιχειρηματολογία περὶ τοῦ ὅτι «[οὐχ] ὑπόστασιν εἶναι ποιεῖ, τό μή ἀνυπόστατον εἶναι τήν φύσιν» ἀλλά ἐνυπόστατον (PG 91, 204-205). Ἡ παντελής ἔλλειψις πατερικῆς κατοχυρώσεως τῆς σεβηριανῆς θέσεως ἀναγκάζει τόν ἅγιο Μάξιμο νά δηλώσῃ: «Τίνος δέ ἄλλου τό ταῦτα καί οὕτως συνάγειν ἐστί, πλήν Σευήρου τοῦ σοφιστοῦ καί παράφρονος, τοῦ καί τά οἰκεῖα σπουδῇ καταλύοντος, καί τῶν εὐσεβῶν οὐδαμῶς κατισχύοντος, διά τό τῆς ἀληθείας περιφανές, εἰ καί τῷ ἀναιδεῖ μηχανᾶται τρόπῳ τῶν σοφιστικῶν ληρημάτων;» (PG 91, 204D).

δ'. Ἡ ὀξυτάτη διάνοια τοῦ ἁγίου Μαξίμου διεῖδε στίς φιλοσοφικές αὐτές παραδοχές τήν πρόθεσι τοῦ Σεβήρου νά ἀποδείξῃ ὅτι τό ἐν Χριστῷ ἀνθρώπινο δέν εἶναι μία δευτέρα φύσις: «Σκοπός οὖν Σευήρῳ, καί τοῖς ἀμφ' αὐτόν, διά τινος πάντως ἐλλείψεως φυσικῆς, τήν προσληφθεῖσαν καθ' ἔνωσιν ἄρῶρητον ἐξώσασθαι φύσιν· τῆς τε Μάνεντος φαντασίας, καί τῆς Ἀπολιναρίου συγχύσεως, καί τῆς Εὐτυχοῦς συνουσιώσεως ἐπικυρῶσαι τό μῦθος» (PG 91, 49C).

ε'. Ὁ Σεβήρος ἀρνεῖται δύο φύσεις ἐν Χριστῷ. Ὁ ἅγιος Μάξιμος βρίσκει παράλογη τήν ἄρνησί του. Οἱ φύσεις πρέπει νά ὁμολογοῦνται δύο, ἐπειδὴ ἡ διαφορά τῶν συνελθουσῶν φύσεων δέν αἰρεται διά τῆς ἐνώσεως ἀλλά σώζεται καί μετὰ τήν ἔνωσι κατὰ τόν ἅγιο Κύριλλο (PG 91, 469-472). Καί συμπεραίνει ὁ ἅγιος Μάξιμος: «πῶς οὖν οὐκ ἀναγκαῖον, εὐσεβές τε καί πρέπον, κατὰ τήν Πατέρων διδασκαλίαν, λέγοντες τήν διαφοράν μετὰ τήν ἔνωσιν σώζεσθαι καί τάς δύο φύσεις εἶναι τε καί σώζεσθαι ἐν τῷ ἐνί Χριστῷ, ἐξ ὧν καί ἔστι, δοξάζειν μετὰ τήν ἔνωσιν, ὧν ἡ διαφορά;» (PG 91, 472D).

στ'. Ὁ Σεβήρος ἀρνεῖται τίς δύο φύσεις φοβούμενος τήν νεστοριανή διαίρεσι, τήν ὁποία πιστεύει ὅτι ἀναποφεύκτως εἰσάγει ὁ ἀριθμός δύο: «προφάσει δῆθεν εὐλαβείας, τοῦ μή τεμεῖν δόξαι διά τοῦ ἀριθμοῦ τήν ἔνωσιν» (PG 91,

512D). Γι' αυτό και αρνείται να τίς αριθμήση. Ὁ ἅγιος Μάξιμος ἀποδεικνύει μέ ἀπαράμιλλη ἐπιχειρηματολογία ὅτι ὁ ἀριθμός δέν ἔχει τήν ιδιότητα νά διαιρῇ, ἀλλά νά ἀριθμῇ τήν ποσότητα τῶν πραγμάτων τά ὅποια διαφέρουν καί νά βεβαιώνῃ τήν διαφορά τους. Ἡ ἄποψις τοῦ Σεβήρου ὅτι ὁ ἀριθμός εἰσάγει διαίρεσι δέν δικαιώνεται ἀπό τήν διδασκαλία τῶν Πατέρων καί δέν καταξιώνεται ἀπό τήν ὄντολογία τῶν πραγμάτων ἀλλά ἀποτελεῖ μία αὐθαίρετη ἀντίληψι³. Καί ἀποφαίνεται περὶ τῆς ἀριθμήσεως τῶν φύσεων: «Δι' ἄλλης γάρ, ὡς εἰκός, φωνῆς δηλοῦσθαι τήν διαφοράν οἱ Πατέρες οὐκ ἔδοκίμασαν. Εἰ δέ τις ἐφ' ἑαυτῷ πεποιθώς ἦ, καί δύναται ἀρμοδιωτέραν πρὸς τήν ταύτης δήλωσιν ἐπινοῆσαι φωνήν, μή φθονεῖτω ἡμῖν τῆς ὠφελείας, καί οὐδ' ἡμεῖς φθονήσομεν αὐτοῦ τῆς παιδεύσεως, ἵνα μή λέγω τῆς θρασύτητος» (PG 91, 480D-481A).

ζ'. Κατά τόν ἅγιο Μάξιμο, ἡ ὁμολογία τῆς διαφορᾶς τῶν φύσεων διὰ τῆς ἀριθμήσεώς των, ἡ ὁμολογία τῆς φυσικῆς ἑτερότητας, ὅτι ἕτερον κατὰ φύσιν ἡ θεότης καί ἕτερον ἡ ἀνθρωπότης, εἶναι ἡ μία ὄψις τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως. Ἡ ἄλλη ὄψις εἶναι ἡ ὁμολογία τῆς ἀληθοῦς ἐνότητος τῶν φύσεων, ἡ δήλωσις τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως, διὰ τῆς ἐκφράσεως «Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη». Ἡ ἀποσιώπησις τῆς καθεμιᾶς ἀπό τίς δύο πλευρές τοῦ μυστηρίου δίδει χώραν στήν σύγχυσι ἢ τήν διαίρεσι ἀντιστοίχως τῶν φύσεων (PG 91, 480). Ὅσοι ὁμολογοῦμε τήν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσι καί ἀπορρίψαμε ἔτσι κάθε ἰδέα νεστοριανῆς διαιρέσεως, μποροῦμε μετά ἀσφαλείας νά ὁμολογοῦμε δύο φύσεις (PG 91, 484A). Ἄλλωστε, λέγει ὁ ἅγιος Μάξιμος, δέν φαίνεται πούθενά στά πολυάριθμα συγγράμματά του ὁ ἅγιος Κύριλλος νά ἀπηγόρευσε νά ὁμολογοῦνται δύο φύσεις μετά τήν ἔνωσι· ἐκεῖνο πού ἀπηγόρευσε εἶναι ἡ διαίρεσις τῶν φύσεων μετά τήν ἔνωσι (PG 91, 477D-480A).

η'. Ὁ Σεβήρος ἀναγνωρίζει τήν διαφορά τῶν φύσεων μόνον ἐν ποιότητι φυσικῇ, ὅτι δηλαδή ἡ θεότης καί ἡ ἀνθρωπότης διαφέρουν κατὰ τίς φυσικές τους ιδιότητες. Κατά τόν ἅγιο Μάξιμο ὅμως ἡ ἐν ποιότητι διαφορά εἶναι ψιλὴ διαφορά, ἄνευ περιεχομένου, πλασματική, καί ἀνεπαρκὴς πρὸς ὁμολογίαν πραγματικῆς διαφορᾶς. Μέ τήν ἐν ποιότητι φυσικῇ διαφορά ὁ Σεβήρος εἰσάγει σύγχυσι τῶν φύσεων, ἐπειδὴ ἀρνεῖται τήν οὐσιώδη ὑπαρξί των, τήν ὅποια ἀνάγει μόνον στήν σφαῖρα τῆς φαντασίας (τῇ ἐπινοίᾳ). Ἐπειδὴ ἀκριβῶς πρεσβεύει ψιλὴ τήν ἐν Χριστῷ διαφορά, δέν ὁμολογεῖ τόν ἀριθμό πού δηλώνει τήν ποσότητα τῶν ἐνωθέντων πραγμάτων: δέν δέχεται δηλαδή δύο φύσεις (PG 91, 40-44)⁴.

θ'. Κατόπιν τούτου ὁ ἅγιος Μάξιμος ἀπαντᾷ στό ἐπιχείρημα τοῦ Σεβήρου, ὅτι εἶναι γελοῖο νά πιστεῦῃ κανεὶς πὼς ἐκ δύο φύσεων ἡ ἔνωσις ἔφερε στήν ὑπαρξί δύο φύσεις. Ὁ Σεβήρος ἐννοοῦσε ὅτι οἱ Ὁρθόδοξοι ὁμολογοῦμε

μετά τήν ἔνωσι δύο αὐτόνομες, χωρισμένες, φύσεις. Ἡ ἀπάντησις τοῦ ἁγίου εἶναι κατηγορηματική: οὔτε οἱ ἅγιοι Πατέρες εἶπαν κάτι τέτοιο οὔτε καί ἐμεῖς ὁμολογοῦμε δύο φύσεις κατὰ τόν λόγον τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως. Πιστεύουμε καί ὁμολογοῦμε δύο φύσεις κατὰ τόν λόγον τῆς φυσικῆς διαφορᾶς. Ἐκ δύο φύσεων ἡ ἔνωσις ἀπετέλεσε μία σύνθετη ὑπόστασις, ἡ ὁποία φυλάττει καί διασώζει ἀσύγχυτες τίς φύσεις ὡς ὅλον τά ἴδια μέρη· καί αὕτη φυλάττεται καί σώζεται ἐν αὐταῖς ὡς ὅλον ἐν μέρεσι· καί αὐτές περιέχει ὡς ἰδικά τῆς συμπληρωματικά μέρη (PG 91, 492-493). Ἀπό αὐτά γίνεται σαφές ὅτι κατὰ τόν λόγον τῆς φυσικῆς ἑτερότητος ὁ Χριστός εἶναι δύο φύσεις ἀσυγχύτως ἐνωμένες, καί κατὰ τόν λόγον τῆς ὑποστατικῆς ἐνότητος ὁ Χριστός εἶναι μία ὑπόστασις. Ἡ ἄρνησις τῆς φυσικῆς ἑτερότητος συνιστᾷ ἀπολιναρισμό καί εὐτυχισμὸν, ἡ δέ ἄρνησις τῆς ὑποστατικῆς ἐνότητος συνιστᾷ νεστοριανισμό (PG 91, 493BC). Τό καθ' ὑπόστασιν ἐν καί τό κατὰ φύσιν δύο ἐδήλωσε μέ πολλοὺς τρόπους καί ποικίλες ἐκφράσεις ὁ ἅγιος Κύριλλος (PG 91, 496). «Πόθεν οὖν, καὶ τίνων διδασκάλων, τάς ἐπὶ Χριστοῦ, ἐξ ὧν καί ἔστι, σωζομένας μετὰ τήν ἔνωσιν καί κατ' αὐτοῦς, ὡς φασι, δύο φύσεις, μὴ δεῖν εὐσεβῶς ὁμολογεῖσθαι παρὰ τῶν πιστῶν παραστήσουσι; Οὐδεὶς γάρ οὐδαμῶς τῶν ἐγκρίτων διδασκάλων τοῦτο θεσπίσας εὐρίσκεται» (PG 91, 496D), σημειώνει εὐστοχα ὁ ἅγιος Μάξιμος.

ι'. Ἡ ἀναπόδραστος συνέπεια τῆς σεβηριανῆς ἐν ποιότητι μόνον φυσικῇ διαφορᾶς τῶν φύσεων εἶναι ἡ ὁμολογία μιᾶς συνθέτου φύσεως. Κατὰ τήν σεβηριανή Χριστολογία, ἡ μία σύνθετος ὑπόστασις τοῦ Χριστοῦ πρέπει νά τελῇ καί ὡς σύνθετος φύσις γιὰ νά ἐξασφαλιζέται πραγματικὴ ἔνωσις τῶν φύσεων.

Κατὰ τόν ἅγιο Μάξιμο εἶναι ἀσεβές καί ἀντίθετο πρὸς τήν ἀλήθεια νά ὁμολογῇται ὁ Χριστός μία φύσις, εἴτε ἀπλῆ εἴτε σύνθετος. Ἡ λογικὴ καί θεολογικὴ ἐπιχειρηματολογία εἶναι καταλυτικὴ (PG 91, 488-489 καί 516-520): «Οὐ θέμις οὖν μίαν τὸν Χριστόν λέγειν σύνθετον φύσιν τοὺς εὐσεβεῖς, οὐ μόνον διὰ τήν συναγομένην ἐκ τῆς τοιαύτης φωνῆς ἀτοπίαν· ἀλλ' ὅτι καί μηδεὶς τῶν θεοκρίτων Πατέρων τοῦτο πώποτε εἰρηκῶς ἀναπέφανται» (PG 91, 489B).

Ἡ μία σύνθετος φύσις εἶναι ἀπολιναριστικὴ παρερμηνεία τοῦ κυριλλείου ὅρου «φυσικὴ ἔνωσις», κατὰ τήν ὁποία (παρερμηνεία) διὰ τῆς ἐνώσεως παύουν νά ὑπάρχουν οἱ φύσεις, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἔγινε ἡ ἔνωσις. Ὁ ἅγιος Μάξιμος, βασιζόμενος στὰ συγγράμματα τοῦ Σεβήρου, συμπεραίνει ὅτι τήν ἀπολιναριστικὴ αὕτη ἀναίρεσις τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρεσβεύει καί ὁ Σεβήρος: «Καί πάλιν τήν φυσικὴν ἔνωσιν ἀντὶ τοῦ ἀληθῆ ὁμολογοῦμεν, καθὼς ὁ ἅγιος αὐτός Κύριλλος ταύτας τάς φωνάς καί εἶπε καί ἐξηγήσατο· καί οὐ πρὸς ἀναίρεσιν τῶν ἐξ ὧν ἐστὶν ὁ Χριστός δύο φύσεων μετὰ τήν ἔνωσιν, ἢ μιᾶς αὐτῶν, καθὼς Ἀπολιναριος, Εὐτυχῆς τε καί Σεύηρος, Σίμωνι μάγῳ, Οὐαλεντίνῳ τε καί Μάνεντι ἀ-

κολουθήσαντες ἐκδεδώκασιν, ὡς ἔστι τοῖς βουλομένοις εὐχερές, ἐκ τῶν Σευήρου αὐτοῦ συγγραμμάτων πρὸς τοὺς ὀνομασθέντας ἀσεβεῖς ἄνδρας, κατὰ τὴν συμφωνίαν τῶν λόγων, τὴν τῶν δογμάτων κατιδεῖν ταυτότητα» (PG 91, 501D-504A).

ια'. Ὁ μονοενεργητισμός εἶναι ἡ συνέπεια τῆς ἀρνήσεως τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ αὐτός ἀκολούθως εἶναι ἡ σεβηριανή προϋπόθεσις γιὰ νὰ ἀποφευχθῇ τάχα ἡ νεστοριανή διαίρεσις⁵. Ὁ ἅγιος Μάξιμος ἀνατρέπει ὀλοκληρωτικά τὸ μονοενεργητικό δόγμα. Τὰ ἐπιχειρήματα πού περιλαμβάνονται στὰ *Κεφάλαια θεολογικά καὶ πολεμικά* (PG 91, 9-285) καὶ στήν *Ζήτησιν μετὰ Πύρρου* (PG 91, 288-353) εἶναι πειστικώτατα. Ἡ ἀπάντησίς του εἶναι καταλυτική. Ὁ Σεβῆρος καταργεῖ ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριστοῦ τὸ πιό οὐσιαστικό, συστατικό κάθε λογικῆς φύσεως, στοιχεῖο: τὸ νὰ ἔχη φυσικὴ θελητικὴ κίνησι, ἐνέργεια πού χαρακτηρίζει τὸν ἄνθρωπο. Ἡ ἔλλειψις αὐτῆς καταργεῖ τὸ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπομένως αἶρει τὴν κοινὴ πίστι ὅτι ὁ Χριστός ἔγινε ἀληθινὰ ἄνθρωπος (PG 91, 73CD). Ἡ προβαλλομένη τάχα ἐναντίωσις τοῦ φυσικοῦ θελήματος πρὸς τὸ θεῖον θέλημα, τὴν ὁποία ἐπικαλεῖται ὁ Σεβῆρος, δέν ὑπάρχει ἐν Χριστῷ. Πρῶτον, διότι [γενικά στήν κτίσι] τίποτε τὸ φυσικό δέν ἐναντιώνεται στό θεῖο θέλημα, ἀλλά μόνο ἡ ἐκτροπή τοῦ γνωμικοῦ ἀνθρωπίνου θελήματος ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ (PG 91, 56B) συνιστᾷ ἐναντίωσιν· καὶ δεύτερον, ἡ φυσικὴ θελητικὴ κίνησις τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, θεωθεῖσα ἐξ ἄκρας ἐνώσεως τῆς ἀνθρωπίνης μετὰ τῆς θείας φύσεως ἐν τῇ ὑποστάσει τοῦ Λόγου, ἦταν αὐτεξουσίως ὑποτεταγμένη στό θεῖον θέλημα καὶ μὴ ἀντιπίπτουσα (PG 91, 60AB).

Κατὰ τὸν ἅγιο Μάξιμο, σύνθεσις ἐνεργειῶν καὶ θελημάτων σέ ἓνα σύνθετο θέλημα ἢ μία σύνθετη ἐνέργεια εἶναι λογικά καὶ ὄντολογικά ἀδιανόητη: «οὐδεμία γάρ τῶν ἐν ὑποκειμένῳ σύνθεσις» (PG 91, 76A). Ἀλλά καὶ τὴν μία θεία ἐνέργεια ἐν Χριστῷ, κατ' ἐπικράτησιν τῆς θείας «ὡς τοῦ κρείττονος ἐκνικήσαντος» ἢ ὡς δι' ὀργάνου τῆς σαρκὸς ἐκφραζομένης, ἀπορρίπτει ὁ ἅγιος Μάξιμος (PG 91, 64A-C).

ιβ'. Ὑπάρχουν κάποιες ἐκφράσεις τῶν ἁγίων Πατέρων, οἱ ὁποῖες παρερμηνευόμενες ἀπὸ τοὺς αἵρετικούς φαίνεται νὰ στηρίζουν τὸ σεβηριανό δόγμα. Τέτοιες ἐκφράσεις εἶναι ἡ «Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη», ἡ «θεανδρική ἐνέργεια» καὶ ἡ «μία καὶ συγγενὴς καὶ δι' ἀμφοῖν ἐπιδεδειγμένη ἐνέργεια». Ὁ ἅγιος Μάξιμος παρατηρεῖ ὅτι αὐτές ἔχουν διατυπωθῇ ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρας μέ ὀρθόδοξη ἔννοια καὶ πρέπει νὰ τίς ὁμολογοῦμε μαζί μέ τίς δυοφυσιτικές, ὥστε νὰ μὴ δίνουμε δικαίωμα στοὺς αἵρετικούς νὰ τίς χρησιμοποιοῦν εἰς βάρος τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων (PG 91, 88CD). Ἡ θέσις τοῦ ἁγίου δέν

εἶναι αὐθαίρετη, ἀλλὰ θεμελιώνεται λογικά καί θεολογικά (PG 91, 84-89 καί 100-112). Ἡ μονοφυσιτική ἐρμηνεία τῶν ἐκφράσεων αὐτῶν δέν γίνεται ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὸν ἅγιο Μάξιμο, διότι: «Δυοῖν ἀνάγκη θάτερον, ἢ πρὸς ἑαυτὸν εἰσάγειν ἀπομαχόμενον τὸν διδάσκαλον, ἢ τὴν αὐτὴν ἀποδιδόντα φύσιν, ὥσπερ οὖν καί τὴν ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ τὴν αὐτὴν· ἀλλ' οὐκ ἐξηλλαγμένας ὑπαγορεύειν τὰς φύσεις, εἰς ταυτὸν ἀλλήλαις ἰούσας τῷ ἀπαράλλάκτῳ τῆς ἐνεργείας» (PG 91, 125A), ἀμφότερα ἄτοπα.

ιγ'. Στὴν ἐναντίον του κατηγορία, ὅτι ἀρνεῖται τίς δύο φύσεις τίς ὁποῖες δέν ἀρνήθηκε οὔτε ὁ ἅγιος Κύριλλος, ὁ Σεβήρος ἀπαντᾷ μέ τὴν διατύπωσι ὅτι οἱ δύο φύσεις ὑπάρχουν μόνον τῇ θεωρίᾳ (τῇ ἐπινοίᾳ). Ἡ φύσις ἐν Χριστῷ εἶναι μία. Μόνον ἡ διάνοια φαντάζεται δύο τίς φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσι.

Ὁ ἅγιος Μάξιμος γράφει ἐπιγραμματικά: «Οὗτος (ὁ Σεβήρος) ψιλὴν τὴν διαφορὰν πρεσβεύων μετὰ τὴν ἔνωσιν, κατὰ μὲν τὴν ἐπίνοιαν εἶναι φρονεῖ τῶν διαφερόντων τὴν ὑπαρξίν· κατὰ δέ τὴν ἐνέργειαν, τὴν αὐτῶν ἐπιδιατίθεται σύγχυσιν» (PG 91, 41B). Ἡ ψιλὴ, ἡ ἐν ποιότητι φυσικῇ, διαφορὰ ἀπεργάζεται τὴν ἀνυπαρξία τῶν φύσεων: «(Ὁ Σεβήρος) τὴν ψιλὴν ἐν μόνῃ ποιότητι φυσικῇ λέγων διαφορὰν μετὰ τὴν ἔνωσιν, τῶν ἐνωθέντων ποιεῖται προδήλως ἀναίρεσιν» (PG 91, 41A). Θέσις σαφὴς καί ἀνεπίδεκτη παρερμηνείας. Ἡ θεώρησις δύο φύσεων τῇ ἐπινοίᾳ συνιστᾷ σύγχυσι τῶν φύσεων σέ μία φύσι.

ιδ'. Κατόπιν τούτων ὁ ἅγιος Μάξιμος συνοψίζει: «Ὁμοῦ τῆς τε θεολογίας καί τῆς οἰκονομίας ὁ Σεβήρου βασανιζόμενος καταγωνίζεται λόγος» (PG 91, 52A). Ἀσχέτως τοῦ τί ὁ Σεβήρος φρονεῖ περὶ ἑαυτοῦ -ὅλοι οἱ αἵρεσιάρχαι πιστεύουν ὅτι ὀρθοδοξοῦν- ἡ διδασκαλία του κρινομένη ἀπὸ τὴν ἀλήθεια καί τὴν ἀκρίβεια τοῦ θεολογικοῦ λόγου ἀποδεικνύεται ὅτι ἀνατρέπει συνολικά τὴν Ὀρθόδοξο Πίστι. Αὐτοί, λέγει ὁ ἅγιος Μάξιμος, πού δέν ὁμολογοῦν κατὰ τοὺς Πατέρας ὀρθοδόξως ὅτι οἱ δύο φύσεις σώζονται οὐσιωδῶς μετὰ τὴν ἔνωσι καθὼς καί οἱ ἀντίστοιχες ἐνέργειες καί θελήσεις ἀνελλιπῶς, δέν δέχονται ὅτι ὁ Χριστός εἶναι φύσει κυρίως Θεός καί φύσει κυρίως ἄνθρωπος, δηλαδή ἀληθὴς καί τέλειος Θεός καί ἀληθὴς καί τέλειος ἄνθρωπος (PG 91, 93D-96).

ιε'. Ἡ Χριστολογία τοῦ Σεβήρου εἶναι ἐπικίνδυνη, ἐπειδὴ ἡ πλάνη του εἶναι δυσδιάκριτη: «Ταύτη γε [τῇ συνθέτῳ φύσει] τό μέγα τῆς περὶ ἡμᾶς οἰκονομίας ἀποσκευάζων μυστήριον ὁ ἀλητήριος, τῇ κλήσει τῶν ὀνομάτων εὐμηχάνως ὥς δεινὸς ἀποκέχρηται ῥήτῳ, δυσφώρατον ποιούμενος τὴν τῶν πραγμάτων ὑποκλοπὴν, καί οἷον ὑποκνίζων τὴν αἴσθησιν εἰς τὴν τῆς ἀσεβείας παραδοχὴν ... Τοσαύτη τοῦ κακόφρονος ἢ κακόφρων ὄντως μηχανὴ καί ἐπίνοια, τῷ τῆς ἀγνοίας ζόφῳ καλυπτομένη, καί σκοτίζουσα τοὺς ἀλόντας» (PG 91, 252CD).

ιστ'. Μέ την Χριστολογία του ὁ Σεβήρος προφανῶς ἐναντιώνεται πρὸς τὴν διδασκαλία τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ ἁγίου Κυρίλλου: «Εἵπερ καθ' ὑμᾶς [τούς σεβηριανούς] Κυρίλλω τῷ ἀοιδίμῳ Σευήρος κατακολουθῶν ὁμολογεῖ τὴν διαφοράν, ἐκτρεπόμενος τὴν συναίρεσιν, πῶς οὐ συνομολογεῖ καὶ τὰς φύσεις αὐτῷ ... ἀλλὰ ποιότησι μόνον ψιλαῖς παρὰ τὸν ἐκείνου νόμον καὶ ὅρον τίθεται τὴν διαφοράν; ... Πῶς ὁ παράφρων Σευήρος οὐδ' αὐτῷ τῷ πεπλασμένῳ αὐτῷ τετιμημένῳ Κυρίλλῳ κοινωνεῖν ἀξιοῖ, καὶ τὰς φύσεις συμφθέγγεσθαι μέχρι τοῦ γινώσκειν τὴν διαφοράν κατὰ τὴν ἐκείνου διδασκαλίαν...; Ὁ δὲ κακούργως διαπραττόμενος, καὶ τῆς τοῦ σοφοῦ Κυρίλλου, ταυτὸν δὲ λέγειν πάντων τῶν θεοκρίτων Πατέρων, ἀληθοῦς κατεξανιστάμενος διδασκαλίας, ἀλλότριον ἑαυτὸν ἀποφαίνει, καὶ τοῦ ψεύδους κοινωνόν καὶ συνήγορον» (PG 91, 252D-253C).

ιζ'. Ἡ σεβηριανὴ Χριστολογία, θεμελιωμένη στὴν παράλογη φοβία τῆς νεστοριανῆς διαιρέσεως, γίνεται αἰτία ἑνὸς σχίσματος μέ φρικτὲς πνευματικὲς συνέπειες. Γι' αὐτὸ γράφει: «ποία λοιπὸν ὑπολέλειπται τομῆς ὑπόνοια, ἢ διαιρέσεως, τοῖς πρὸς τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ στασιάζουσιν Ἐκκλησίαν, καὶ εἰκὴ τοῦ κοινοῦ σώματος αὐτοῦς ἀποτέμνουσιν· οὐ μᾶλλον δρῶντες, ἢ πάσχοντες τῷ χωρισμῷ ἐλεεινῶς νεκρούμενοι καὶ φθειρόμενοι· καὶ τὴν ὅσον ἐπὶ τῇ ἀπρεπείᾳ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, δίκην ἑαυτοῖς ἐτοιμάζοντες· ὥστε παραιτεῖσθαι τούτου γε ἔνεκεν τὴν ὀρθὴν καὶ εὐσεβῆ τῆς πίστεως ὁμολογίαν» (PG 91, 484D).

* * *

Στὸ ἄρθρο αὐτὸ δὲν ἦταν δυνατόν νά παρουσιασθῇ ἀναλυτικὰ ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ ἁγίου Μαξίμου κατὰ τῆς σεβηριανῆς Χριστολογίας. Πιστεύουμε ὅτι ἡ συνοπτικὴ αὐτὴ ἀναφορὰ μπορεῖ νά συμβάλῃ στὴν ἀντιμετώπισί της ὡς πραγματικῆς αἰρέσεως, σήμερα πού ὁ σχετικισμὸς ἀπειλεῖ τὸν χῶρο τῆς θεολογίας καὶ ἐπιβουλεύεται τὴν μοναδικότητα τῆς ἀποστολικῆς Πίστεως. Θὰ κλείσουμε μέ τὴν συγκινητικὴ προσωπικὴ ὁμολογία τοῦ ἁγίου Μαξίμου, πού εἶναι καὶ παρακαταθήκη πρὸς ἡμᾶς τούς περιλειπομένους, οἱ ὅποιοι ἐλπίζουμε ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Πίστις καὶ ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἐγγύησις τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας:

«Ταύτην ἔμαθον ἐγὼ τὴν πίστιν, καὶ ἐδιδάχθην ἐκ τε τῶν προαποδημησάντων ἁγίων καὶ μακαρίων Πατέρων ἡμῶν, καὶ ἐκ τῶν νῦν περιόντων, καὶ τούς οἵακας τῆς καθολικῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας πεπιστευμένων, καὶ ὀρθῶς πρὸς τὸν λιμένα τοῦ θείου θελήματος αὐτὴν διακυβερῶντων· μεθ' ἧς ταῖς αὐτῶν ἰκεσίαις καὶ ἀπελεύσομαι τὴν παροῦσαν ἀπολιμπάνων ζωὴν· ἀντί

παντός ἀξιώματος, ταύτην τῷ Θεῷ προσφέρων τὴν ὁμολογίαν ἄχραντον καὶ ἀμόλυντον, καὶ πάσης αἰρετικῆς ζάλης ὑψηλοτέραν» (PG 91, 532CD).

10 Ἰουνίου 2002

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Ὁ ἅγιος Μάξιμος ἀπεριφράστως ἀνάγει τὴν αἰρετικὴ διδασκαλία τῶν συγχρόνων του αἰρετικῶν στὸν δυσσεβῆ Ἀπολινάριο, στὸν Πολέμωνα τὸν «ἐκείνου τῆς ἀσεβείας μαθητὴν καὶ διάδοχον, καὶ φερωνύμως τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ πολέμιον» καὶ τὸν Θεμιστίο «τόν τῆς μέν Σευήρου συμμορίας ὑπασπιστήν, τῆς δέ Ἀγνοητῶν ἑξαρχον κακοφροσύνης» (PG 91, 169-172). Ἡ υἱοθέτησις ἐτεροδόξων δογμάτων συνιστᾷ προδοσίαν τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ: «Πρόδοσις γάρ ἐστὶ, ἢ τῆς εὐσεβοῦς αὐτοῦ τε καὶ περὶ αὐτοῦ δόξης παραλλαγή, τῇ προσλήψει τῆς τῶν ἐτεροδόξων ὁμολογίας ἀπεμπολοῦσα αὐτόν, εἰς ἀναίρεσιν τῆς ἐξ ἡμῶν παναγίας αὐτοῦ σαρκὸς· μᾶλλον δέ τῆς ὅλης οἰκονομίας ἀνατροπήν» (PG 91, 72C-73AB).

² Κατὰ τὸν ἅγιο Μάξιμο οἱ ὀρθόδοξοι δογματικὲς διατυπώσεις ἐκφράζουν τὴν ὄντολογία τῶν πραγμάτων στὰ ὁποῖα ἀναφέρονται, δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὲς λογικὴ ἀτοπία οὔτε διάστασις ἀπὸ τὴν παράδοσι τῶν ἁγίων Πατέρων, ὅπως ἀντιθέτως συμβαίνει μὲ τίς αἰρετικὲς διατυπώσεις. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν μονοθελητικὴ αἵρεσις ὁ ἅγιος Μάξιμος σημειώνει ὅτι: «οὐ μόνον διὰ τὴν δειχθεῖσαν [σ.σ. λογικὴν καὶ ὄντολογικὴν] ἀτοπίαν δέος εἶπεῖν [ἔν θέλημα] τοὺς εὐσεβεῖν ἐσπουδακότας, ἀλλ' ὅτι καὶ μηδεὶς τῶν ἁγίων διδασκάλων πώποτε τοῦτο φήσας πέφανται» (PG 91, 32C-33A).

³ Γράφει ὁ ἅγιος Μάξιμος: «Εἰ δέ τινες τοῦ ἀληθοῦς τό δόξαν προτιμῶντες, φασὶ τὸν ἀριθμὸν διαιρετικὸν εἶναι ... καὶ διὰ τοῦτο τὸν οὐκ ὄντα φοβούμενοι φόβον, δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ τὰς συνελθούσας σώζεσθαι λέγειν παραιτοῦνται μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἵνα μὴ τομὴ καὶ μερισμός τῷ μυστηρίῳ τῆς ἐνανθρωπήσεως παρειακρίνηται, οὐ συνορῶ τίς ὁ λόγος αὐτοῖς τῆς περὶ τούτου συνέσεως» (PG 91, 473-477 καὶ 513).

⁴ Ὁ ἅγιος Μάξιμος σημειώνει χαρακτηριστικὰ περὶ τῶν Σεβηριανῶν: «ὥς ἡρνημένοι τὰς φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν σώζεσθαι, ὑπευθύνους ἑαυτοὺς ἐλέγχους πεποίηνται, κἂν μὴ βούλωνται, μόνῃ ποιότητι λέγοντες τὴν διαφορὰν σώζεσθαι, τῶν πραγμάτων χωρὶς· ὅπερ ἀνθρώπων προδήλως παιζόντων ἐστὶ ... καὶ κενοῦντων τό Εὐαγγέλιον, ἄνευ οὐσιῶν ὑποκειμένων, εἶναι ποιότητας δύνασθαι ὑποτιθεμένων» (PG 91, 485B).

⁵ Γράφει ὁ ἅγιος Μάξιμος: «Μέμνημαι γάρ κατὰ τὴν Κρητῶν νῆσον διάγων, τινῶν ψευδεπισκόπων πρὸς ἐμὲ διενεχθέντων τῆς Σευήρου μερίδος· ἀκούσας, ὡς διὰ τοῦτο δύο κατὰ τὸν Λέοντος τόμον ἐνεργείας οὐχ ὁμολογοῦμεν ἐπὶ Χριστοῦ, διὰ τὰ ἐπόμενα ταύταις θελήματα, οἷς ἐξ ἀνάγκης προσώπων συνεισάγεται δυνάς· ἀλλ' οὐδέ μίαν πάλιν, ἀπλὴν θεωρεῖσθαι δυναμένην· ἐν δέ θέλημα, καὶ πᾶσαν θεῖαν τε καὶ ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν ἐξ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένου, κατὰ τὸν Σευήρον προῖναι φαμέν» (PG 91, 49C-52A).